

Nr 21

Utlåtande i anledning av väckt motion angående vissa åtgärder för bekämpande av salmonella.

I en inom riksdagens första kammare väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion nr 565 av herr *Svanström* har hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning och förslag i syfte att utröna smittvägarna för salmonellasjukdomen hos människor och djur samt öka ersättningen till djurägarna för deras förluster i samband med bekämpning av salmonellainfektion till full täckning av alla kostnader.

Beträffande de skäl motionären anfört till stöd för sitt yrkande får utskottet hänvisa till motionen.

Över motionen har utskottet inhämtat yttranden från lantbruksstyrelsen, Sveriges lantbruksförbund, statens veterinärmedicinska anstalt, veterinärstyrelsen och statskontoret.

Lantbruksstyrelsen avstyrker bifall till i motionen framförda förslag och anför därvid.

Om bekämpande av salmonellainfektion hos djur m. m. stadgas i förordningen nr 309/1961 samt i kungörelsen nr 310/1961 med närmare föreskrifter om bekämpande av salmonellainfektion hos djur. Härav framgår bl. a. att ersättning med statsmedel kan utgå för djur, dock ej för hund och katt, vilket avlivats efter förordnande enligt ovannämnda förordning samt för ägg, som oskadliggjorts efter dylikt förordnande med tre fjärdedelar av det värde egendomen skulle haft om infektion ej förekommit. Om nedslaktat djur helt eller delvis kan nyttiggöras av ägaren skall dock värdet minskas med slaktproduktens värde. Vidare kan ersättning utgå för smittreningsåtgärder som föreskrivits i förordningen liksom för undersökning och tillsyn i misstänkta fall. Finnes av särskilda skäl ersättning av statsmedel böra utgå i annat hänseende eller med högre belopp skall, enligt kungörelsen, veterinärstyrelsen överlämna ärendet i denna del jämte eget yttrande till Kungl. Maj:ts prövning.

Lantbruksstyrelsen finner, i likhet med vad som i motionen anförts, påkallat att djurägarnas förluster och kostnader på grund av salmonellainfektion i görlig mån kan ersättas av allmänna medel. Den begränsning av ersättningen som kungörelsen föreskriver finner styrelsen dock motiverad för att öka djurägarnas intresse för att genom god skötsel och vård, tillfredställande hygieniska förhållanden samt beaktande av smittriskerna vid inköp av djurmateriell och foder undvika smittspridning. Skulle salmonellainfektion ändå uppkomma i en besättning har Kungl. Maj:t möjlig-

Bihang till riksdagens protokoll 1965. 10 saml. Nr 21

het att då särskilda skäl finnes låta ersättning utgå i annat hänseende eller med högre belopp än som generellt föreskrives i kungörelsen.

I motsats till vad som i motionen anförts kan sålunda ersättningen utgå exempelvis för förluster till följd av försenade leveranser av djur genom lägre slaktkvalitet, ökad foderåtgång etc. Att utforma bestämmelser för efter vilka grunder ersättning i sådana fall skall utgå synes inte ändamålsenligt på grund av att förhållandena kan variera avsevärt från fall till fall.

Smittvägarna för salmonellainfektion hos människa och djur torde i sina huvuddrag vara väl kända och torde ytterligare åtgärder på detta område i övrigt närmast ankomma på veterinärstyrelsen och statens veterinärmedicinska anstalt.

Sveriges lantbruksförbund tillstyrker den i motionen gjorda hemställan om utredning i ärendet och framhåller bl. a. följande.

I anledning av motionen får lantbruksförbundet meddela, att förbundet den 10 oktober 1959 till statsrådet och chefen för kungl. jordbruksdepartementet avgav yttrande över ett förslag från veterinärstyrelsen angående utfärdande av bestämmelser till motverkande av salmonellainfektion bland djur. I yttrandet underströks bl. a., att såväl hygieniska som ekonomiska skäl gjorde det angeläget, att salmonellainfektioner hos djur uppspårades och bekämpades på ett effektivare sätt än vad som då var möjligt. Eftersom det enligt det av veterinärstyrelsen framlagda förslaget kunde åläggas enskilda djurägare att vidtaga åtgärder, som kunde bli ekonomiskt betungande, t. ex. nedslaktning av djur, förstöring av infekterat foder, rengöring och desinfektion samt förbud att bortföra produkter, och enär djurägaren merendels icke torde bära skuld till infektionen samt då den vidtagna aktionen skedde i det allmännas intresse, syntes det förbundet helt motiverat att full ersättning utginge till denne.

Statens veterinärmedicinska anstalt framhåller i sitt remissvar, att det synes väl befogat med en utredning, vilken lämpligast bör ledas av veterinärstyrelsen, rörande dels salmonellasmittans omfattning i avelsbesättningar inberäknat andra förhållanden som kan påverka smittans utbredning bland människor och djur, dels sådan komplettering av gällande ersättningsbestämmelser att förluster, som utan egen förskyllan åsamkas djurägare till följd av författningsenliga ingripanden i salmonellainfekterad djurbesättning, skall kunna till fullo ersättas av allmänna medel, med möjlighet härvid även till å contoutbetalningar till djurägaren i trängande fall. Anstalten anför i övrigt följande.

Beträffande åtgärder i syfte att ytterligare öka ansträngningarna för att utröna smittvägarna för salmonellasjukdomen hos människor och djur vill anstalten framhålla, att man i dagens läge saknar en klar uppfattning om på vilka vägar salmonellasmittämnen når ut i djurbesättningar. Det har ju visat sig att det importerade oljekraftfodret kan innehålla salmonellasmittämnen och sålunda innebär en viss risk för introduktion av dylika till djurstammen, i första hand till fjäderfä och svin, vilka utgöra de i detta sammanhang känsligaste djurslagen. Några salmonellasmittor av betydande omfattning har emellertid hittills icke kunnat sättas i samband med salmonellaförekomsten i oljekraftfodret sannolikt beroende på en sparsam förekomst av salmonellabakterier i fodermedlen och fodermedlens

torra konsistens (vattenhalt ca 9—12 %), vilket omöjliggör bakterietillväxt. Den ojämförligt största spridningen av salmonellasmittämnen torde däremot ske genom försäljning av ungdjur från avelsbesättningar och avelskläckerier med stationär förekomst av salmonellasmittämne. I vilken utsträckning dylika anläggningar innebär risker ur salmonellasynpunkt äger man i dagens läge ingen fullständig kännedom om. Det synes därför i hög grad angeläget att i första hand utreda möjligheterna att få till stånd en omfattande bakteriologisk undersökning och hygienisk inspektion av dylika anläggningar och på basis av undersökningsresultatet om så skulle visa sig påkallat utreda möjligheten av att ställa sådana anläggningar under fortlöpande bakteriologisk och hygienisk kontroll. Åtgärder i denna riktning skulle kanske framför allt när det gäller fjäderfä kunna få en eliminerande verkan på även andra smittsamma sjukdomar än salmonella. Föremål för utredning av föreslagen typ skulle även tänkas vara frågan om införande av obligatoriska, bakteriologiska undersökningar vid kontrollslakterier för fjäderfä, förhållanden i samband med djurtransporter och livdjursförsäljning, tillverkning, lagring och distribution av fodermedel av olika slag, liksom även vissa vattenfrågor och råttbekämpning. Givetvis utgör förekomsten numera av en statsepizootologbefattning vid anstalten en av betingelserna för att en sådan utredning som här ifrågasatts skall kunna genomföras.

Den författning som f. n. reglerar den statliga ersättningen till djurägare för förluster i samband med salmonellainfektioner i djurbesättningar utgöres av kungörelse med närmare föreskrifter om bekämpande av salmonellainfektion hos djur (SFS nr 310/1961). Enligt denna kungörelse erhålles ersättning för veterinärundersökning och tillsyn, laboratorieundersökningar, smittreningsåtgärder och arbetskraft för dessas utförande samt till $\frac{3}{4}$ av kostnaderna för djur, dock ej hund eller katt, och ägg, vilka avlivas resp. destrueras enligt kungl. veterinärstyrelsens förordnande.

Däremot ersättes icke utan vidare förluster uppkomna genom kassationer av t. ex. inälvor från friska slaktdjur inlevererade från salmonellasmittad besättning och där kassationerna företages icke på grundval av påvisad bakterieförekomst utan i avsikt att i största möjliga utsträckning eliminera riskerna för smittämnets överföring till slaktkroppar och därmed även till människor. Emedan nödslakttvång, åtminstone när det gäller gödsvinbesättningar, oftast införes för en smittad besättning och då för undvikande av sammanblandning med normalslakt, vederbörande slakteri som regel endast i begränsad omfattning kan ta emot djur för nödslakt från sagda besättning uppstår ofta här en flaskhals, som tvingar djurägaren att kvarhålla djuren utöver normal tid. De förluster, som härav kan uppstå ersättes icke utan vidare av allmänna medel och ej heller förluster i samband med driftsavbrott, då djurägaren under saneringstiden ej tillåtes införa nya djur i besättningen och sålunda ej kan uppehålla en produktionskontinuitet.

Emellertid stadgas i § 1 kungörelsen om ersättning av statsmedel i vissa fall vid ingripanden i hälsovårdens intresse (SFS 296/1956) bl. a. att kostnader och förluster som uppkommit på grund av myndighets ingripande med stöd av livsmedelsstadgan för att hindra spridning av smittsam sjukdom må ersättas av statsmedel. I § 2 stadgas även om ersättning för varuparti, som förstöres efter myndighets förordnande.

I tidigare nämnda fall där kassation göres av inälvor från friska slaktdjur härstammande från salmonellasmittad besättning, synes detta ske

bl. a. enligt livsmedelsstadgans § 65 mom. 2. Även livsmedelsstadgans § 7 mom. 1 och § 9 mom. 2 kan vara tillämpliga på produkter från salmonella-smittade besättningar. Varupartier av betydande storlek och värde i form av infrusna slaktkroppar av kyckling, höns, ankor, gäss och kalkon kan numera med den inriktning denna produktion fått, förvaras i till en djurbesättning anslutet slakteri med frysutrymmen. I händelse av att besättningen drabbas av salmonellainfektion kan dessa varulager komma i farozonen för ev. kassation. Det borde sålunda synas rimligt att ersättning enligt SFS 296/1956 jämsides med SFS 310/1961 i vederbörande fall skulle kunna lämnas en djurägare, vars besättning drabbats av salmonellainfektion.

Veterinärstyrelsen anför i sitt remissutlåtande följande.

Så gott som samtliga salmonellaarter är praktiskt taget lika smittsamma för människor och djur. De åtgärder som mer eller mindre tvångsmässigt måste vidtagas inom smittade djurbesättningar är därför till stor del betingade av hänsyn till smittfaran för människor.

Förluster till följd av salmonellainfektion kan drabba djurägare genom 1) dödsfall, kastning, minskad produktion eller dylikt på grund av salmonellainfektionen som sådan, 2) kassation av djurkropp på grund av bestämmelserna i 9 § 3 mom. lagen den 20 mars 1959 (nr 99) om köttbesiktning m. m., 3) ingripande av hälsovårdsnämnd eller annan myndighet med stöd av bestämmelserna i epidemilagen eller livsmedelsstadgan samt 4) ingripande av veterinärstyrelsen eller veterinärer med stöd av bestämmelserna i förordningen den 26 maj 1961 (nr 309) om bekämpande av salmonellainfektion hos djur m. m.

För förlust av anledning som anges under punkterna 1 och 2 kan ersättning av statsmedel i princip ej utgå vare sig vid salmonellainfektion eller vid annan sjukdom. Djurägaren har emellertid möjlighet att i viss utsträckning skydda sig genom försäkring.

Om ersättning vid ingripanden som avses under punkt 3 stadgas i lagen den 18 maj 1956 (nr 293) om ersättning åt smittbärare samt i kungörelserna samma dag (nr 294) med tillämpningsföreskrifter till lagen och (nr 296) om ersättning av statsmedel i vissa fall vid ingripanden i hälsovårdens intresse.

Vad slutligen angår förlust som avses under punkt 4 finns ersättningsbestämmelser i kungörelsen den 26 maj 1961 (nr 310) med närmare föreskrifter om bekämpande av salmonellainfektion hos djur.

Det ankommer på vederbörande allmänna försäkringskassa och i vissa fall länsstyrelse att besluta om och utbetala ersättning enligt lagen nr 293 och kungörelsen nr 294/1956. Statskontoret beslutar om och utbetalar ersättning enligt kungörelsen nr 296/1956. Ersättning utgår i alla dessa fall från femte huvudtitelns förslagsanslag till Epidemiberedskap m. m. Ansökningar om ersättning enligt kungörelsen nr 310/1961 prövas å andra sidan av veterinärstyrelsen samt i vissa fall Kungl. Maj:t. Ersättningen utgår därvid från nionde huvudtitelns förslagsanslag till Förekommande och hämmande av smittsamma husdjursjukdomar, m. m. och veterinärstyrelsen är utbetalande myndighet.

Av de förluster som kan komma i fråga för ersättning med stöd av lagen nr 293 och kungörelsen nr 296/1956 berör de i lagen angivna till ingen del och de i kungörelsen angivna endast till mindre del veterinärstyrelsens ämbets-

område. Ersättningsfrågorna kan snarare anses falla inom medicinalstyrelsens intresseområde.

Kungörelsen nr 310/1961 medger veterinärstyrelsen bl. a. att betala ersättning med $\frac{3}{4}$ av värdet å djur som avlivas efter därom av styrelsen meddelat förordnande. Härvid bör erinras om att sådant förordnande då det gäller däggdjur är begränsat till att avse kroniska smittbärare samt att veterinärstyrelsen i fråga om fjäderfä icke brukar förordna om avlivning, förrän vederbörande veterinär rapporterat, att han efter samråd med djurägaren kommit till den uppfattningen, att nedslaktning är den enda utvägen för att lösa smittproblemet.

Även om veterinärstyrelsens rätt att lämna ersättning är begränsad, kan den skadelidande, om särskilda skäl finnes, av Kungl. Maj:t tillerkännas såväl högre ersättning för nedslaktade djur som ersättning för andra förluster genom avbrott i den normala driften. Dylika förluster kan många gånger vara synnerligen svårbedömda och vara av den art att de behöver underställas olika myndigheters granskning innan slutgiltig prövning sker. Veterinärstyrelsen ställer sig därför tveksam till lämpligheten att ändra nu gällande ordning.

Vid åtgärder som vidtages från myndighets sida mot sjukdom å vilken bestämmelserna i epizootilagen äger tillämpning hålles djurägaren i princip skadefri. De författningar som berör ersättning vid salmonellainfektion kan däremot sägas utgå från en viss självrisk från djurägarens sida. Denna skillnad kan förefalla inkonsekvent, men är enligt veterinärstyrelsens uppfattning väl motiverad. Har en epizootisk sjukdom nedkämpats i en besättning, är förutsättningarna för ett återfall i allmänhet ringa oavsett skötsel-förhållandena. En salmonellainfektion kan däremot mycket lätt återuppträda, om renhållning och allmän hygien eftersättes. Salmonellainfektion i t. ex. ett foderparti behöver i och för sig inte medföra sjukdomsutbrott. Genom olämplig förvaring eller bristande renhållning av utfodringsanordningarna kan emellertid en sådan förökning av bakterierna ske i fodret att djurens toleransgräns överskrides och sjukdom uppkommer. Driftens planering är av stor betydelse. Hålles en större besättning delad i flera skilda enheter kan ett ingripande i många fall begränsas till enstaka sådana.

Styrelsen vill med ovanstående typexempel visa att de ersättningsanspråk, som vid salmonellainfektion kan komma att ställas på statsverket, till stor del är beroende av vilka förebyggande åtgärder, som vidtagits från djurägarens sida.

I proposition nr 27 år 1961 angående vissa bestämmelser till förekommande och hämmande av smittsamma husdjurssjukdomar, m. m. har departementschefen bl. a. anfört:

»En viss begränsning av ersättningen på sätt veterinärstyrelsen föreslagit synes dock motiverad som en sporre för djurägaren att själv vara verksam för att hindra smittans spridning. Möjligheten att förebygga salmonella-smitta måste nämligen till inte ringa del anses bero på ägarens insatser. Emellertid kan smitta också spridas till en djurbesättning genom exempelvis infekterade fodermedel trots största försiktighet från djurägarens sida. Oskäligen resultat av ersättningsbestämmelserna kan i dylika fall undgås genom den föreslagna regeln om att Kungl. Maj:t skall äga att bestämma högre ersättning efter särskild prövning.»

Hittillsvarande erfarenheter av åtgärder mot salmonellainfektioner har inte givit veterinärstyrelsen anledning att föreslå ändring i ersättningsbestämmelsernas utformning.

Smittvägarna vid salmonellainfektion är i princip väl kända. I samband med varje utbrott göres en utredning i syfte att utröna hur smittan inkommit i besättningen. Det är emellertid mycket svårt att vid enstaka fall med någon högre grad av sannolikhet fastställa infektionens ursprung, särskilt som relativt lång tid kan ha förflutit från smittillfället till dess sjukdomen uppdragats. Både människor och djur kan vara smittbärare under kortare eller längre tid. Smitta kan finnas latent i en besättning och ge sig till känna kanske först sedan en del djur försvagats på något sätt, t. ex. genom sjukdom av annat slag än salmonellos.

Veterinärstyrelsen förutsätter att tillkomsten av den nya statsepizootologtjänsten vid statens veterinärmedicinska anstalt skall underlätta en intensivare utredning och genomgång av bl. a. smittvägarna vid salmonella-infektioner. Styrelsen överväger vidare att begära medel att ha till förfogande för provning, där detta kan visa sig lämpligt, av olika behandlingsmetoder under fältförhållanden. Hittills företagna försök med behandling har dock ej medfört påtagliga resultat.

Statskontoret anser i likhet med motionären att det synes angeläget, att smittvägarna för salmonellan utrönes så att det blir möjligt att effektivt bekämpa sjukdomen. Men om och i vad mån ökade resurser erfordras för detta ändamål, undandrar sig statskontorets bedömande.

Statskontoret anför i övrigt följande.

De regler statsmakterna fastställt för ersättning vid ingripanden på grund av salmonella enligt 1956 (nr 296) och 1961 (nr 310) års kungörelser har sitt ursprung i de ersättningsbestämmelser, som meddelats i epizootikungörelsen på grundval av beslut vid 1935 och 1941 års riksdagar. Ersättningsbestämmelserna i förstnämnda båda kungörelser har emellertid givits i viss mån annan utformning än de ursprungliga reglerna i epizootikungörelsen. Med hänsyn till de syften, för vilka 1956 och 1961 års kungörelser tillkommit, har även dessa sinsemellan erhållit skilda bestämmelser. Rörande ersättningsgrunderna förekom överväganden vid 1961 års riksdag samtidigt som frågan om bekämpandet av salmonellainfektion hos djur var föremål för behandling (prop. 27).

I samtliga förenämnda tre författningar finns bestämmelser, som möjliggör ersättning även i annat hänseende än de angivna, om särskilda skäl därtill föranleder. Genom förekomsten av dessa bestämmelser föreligger möjligheter för att behandlingen av uppkommande ersättningskrav kan leda till att utgående ersättningsbelopp blir i stort sett detsamma, oavsett vilka bestämmelser som tillämpas i det enskilda fallet.

Motionären synes ha utgått från bestämmelserna i 1961 års kungörelse och påpekat vissa förluster, som ersätts i begränsad utsträckning eller icke alls. En tillämpning av 1956 års kungörelse skulle i angivna fall innebära i princip full ersättning för tvångsmässigt nedslaktade djur, ingen ersättning för i övrigt salmonellasmittade djur samt möjlighet till ersättning för förluster p g a isolering och leveransförbud. Enligt 1956 års kungörelse prövas ersättningsärendena av statskontoret genom dess fondbyrå.

Det av motionären väckta spörsmålet om full ersättning till djurägare för förluster och kostnader i samband med bekämpande av salmonellainfektion synes med hänsyn till vad ovan anförts om ersättningsbestämmelsernas tillkomst och utformning icke böra upptagas till bedömande enbart med sikte på en jämkning av 1961 års kungörelse. Därest ersättningsbestämmel-

serna skulle anses böra liberaliseras, torde således hela problemkomplexet med syftet med ingripandena och omfattningen av statens stödåtgärder få övervägas.

Utskottet. För att bekämpa salmonellainfektion hos djur tvingas hälsovårdsmyndigheter och veterinära myndigheter ofta tillgripa åtgärder, som för de enskilda djurägarna kan medföra betydande förluster. Möjligheter till ersättning av statsmedel för sådana förluster föreligger i vissa fall. Sålunda stadgas i kungörelsen den 26 maj 1961 (nr 310) med närmare föreskrifter om bekämpande av salmonellainfektion hos djur att sådan ersättning med vissa begränsningar i regel skall utgå med tre fjärdedelar av värdet av djur som avlivas efter därom meddelat förordnande av veterinärstyrelsen. Kungl. Maj:t kan dock, om särskilda skäl finnes, medge högre ersättning eller ersättning för andra förluster genom avbrott i den normala driften. Enligt särskilda författningar kan vidare ersättning av statsmedel utgå vid ingripande av hälsovårdsnämnd eller annan myndighet med stöd av bestämmelserna i epidemilagen eller livsmedelsstadgan. För förlust som drabbat djurägare till följd av dödsfall, kastning m. m. på grund av salmonellainfektion som sådan eller kassation av djurkropp på grund av bestämmelserna i lagen om köttbesiktning utgår emellertid i princip ej någon statlig ersättning.

Enligt motionen I: 565 kan det synas rimligt att ur allmänhetens synpunkt välmotiverade åtgärder i detta sammanhang icke för djurägarna medför ekonomiskt men. Motionären föreslår därför att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om utredning och förslag i syfte att öka ersättningen till djurägarna för deras förluster i samband med bekämpning av salmonellainfektion till full täckning av samtliga kostnader. En angelägen åtgärd i sammanhanget anser motionären det också vara att ytterligare öka ansträngningarna för att utröna smittvägarna för salmonellan och därigenom göra det möjligt att effektivt bekämpa sjukdomen.

Utskottet vill för sin del vitsorda angelägenheten av att möjligheterna att begränsa uppkomsten av salmonellainfektioner på allt sätt tillvaratas. I likhet med veterinärstyrelsen förutsätter utskottet att tillkomsten av den nya statsepizootologtjänsten vid statens veterinärmedicinska anstalt skall underlätta en intensivare utredning och genomgång av bl. a. smittvägarna vid salmonellainfektioner. Syftet med motionen torde härigenom i detta avseende i allt väsentligt vara tillgodosett. Vad gäller motionärens synpunkter på behovet av ändrade ersättningsbestämmelser vill utskottet erinra om att 1961 års riksdag vid behandlingen av propositionen nr 27 angående vissa bestämmelser till förekommande och hämmande av smittsamma husdjursjukdomar, m. m., uttalade sig för en viss begränsning av ersättningen vid tvångsslakt med hänsyn till att möjligheten att förebygga salmonellasmitta till inte ringa del måste anses bero på djurägarens insatser. Oskäligen resultat av ersättningsbestämmelserna ansågs kunna undgås genom den åt Kungl.

Maj:t föreslagna rätten att i vissa fall besluta om högre ersättning. Någon anledning att frångå riksdagens sålunda gjorda ställningstagande torde icke nu föreligga. Hittillsvarande erfarenheter av åtgärder mot salmonellainfektioner har inte heller, såsom framgår av veterinärstyrelsens yttrande över motionen, givit styrelsen anledning att föreslå ändring i ersättningsbestämmelsernas utformning.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må anse motionen I: 565 besvarad med vad utskottet i det föregående anført.

Stockholm den 9 november 1965

På jordbruksutskottets vägnar:

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Lage Svedberg, Nils Hansson, Carl Eskilsson, Mossberger, Hedström, Hermansson, Magnusson, Gunnar Pettersson, Isacson och fru Nilsson*;

från andra kammaren: herrar Hansson i Skegrie, Lindström, fru Lindskog, herrar Anthy*, Eliasson i Moholm*, Johanson i Västervik, Nilsson i Lönsboda, Jonasson, Lundmark och Johansson i Simrishamn.

* Ej närvarande vid justeringen.